

15 Mayıs 2003

**3213 Sayılı Maden Kanunu ve
Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun
Tasarısı Konusunda
TMMOB'nin Genel Değerlendirmesi**

"3213 Sayılı Maden Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı" Türkiye Büyük Millet Meclisi Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu'nca oluşturulan alt komisyonda görüşülmüş ve Meclis Genel Kurulu'na gönderilmeden önce son şeklinin verilmesi amacıyla üst komisyona gönderilmiştir.

6309 sayılı Maden Kanunu'nun yerine 1985 yılında çıkarılan 3213 sayılı yasa, sektörün sorunlarına çözüm getirememiş ve bu nedenle yıllar içerisinde sürekli olarak değişikliğe uğramıştır. Yasada yapılan kısmi değişikliklerin de sektörün sorunlarının aşılması ve sektörün geliştirilmesi ile ilgili gerekli çözümleri üretmemesi nedeniyle, 2000 yılından itibaren bazı yasal değişiklikler yapılmasına ilişkin çalışmalar başlatılmıştır. Ancak, bu çalışmalar da sektörün gelişmesine yönelik beklenen düzenlemeleri getirememiştir.

Söz konusu yasanın bazı maddelerinin değiştirilmesi konusundaki çalışmalar, bir önceki yasama döneminde başlamış olup, 3 Kasım seçimlerinin araya girmesi nedeniyle yarıda kalmıştır. Seçimler sonrası söz konusu tasarı hiçbir değişiklik yapılmadan yeni oluşan Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne tekrar getirilmiş olup, bu konudaki çalışmalar sürmektedir. 3213 sayılı Maden Kanunu'nda değişiklik yapılmasına yönelik çalışmaların, geldiği nokta itibarıyla madencilik sektörünün gelişmesine yönelik bir katkı yapacağını söylemek oldukça güçtür. Her hangi bir yasa, her şeyden önce, bir öncelikler-niyetler manzumesine yani bir politika metnine dayanmak zorundadır. Ancak, değişiklikler için ortaya konulan gerekçelerin, madencilik sektörünün genel sorunlarını tam olarak kavradığını ve çağdaş çözümleri üretmeye yönelik olduğunu ifade etmek mümkün görülmemektedir.

Tasarı, teknik ve bilimsel gerekliliklerden uzak olduğu gibi, sosyal hukuk devleti, kamu yararı anlayışı ya da günümüzde geçerli çağdaş kaynak ve çevre koruma duyarlılıkları ile de bağdaşmamaktadır. Toplum yararı kavramından uzak bir anlayışla hazırlanmış olan yasa, madenlerimizi küreselleşmenin sömürgeleştirici ve yıkıcı etkilerine karşı savunmasız bırakmaktadır. Doğal kaynaklarımızın kurlsız ve hızla tüketimiyle elde edilecek kısa vadeli gelirler, toplumun çıkarlarına tercih edilmektedir. Kaynaklarımızın atıl kalmaması gerekçesiyle, üretim yapılması gerekçesiyle getirilen değişiklikler, günümüzde var olabilmenin ancak katma değeri yüksek yatırımlarla mümkün olabileceği gerçeğini göz ardı etmektedir.

Toplum büyük ölçüde tedirgin etmiş olan söz konusu tasarı, mevcut şekliyle doğal ve kültürel varlıklarımızın tüketilmesine yönelik önemli tehditler de içermektedir. Tasarı; madencilğe engel olduğu savı ile 4122 Sayılı Milli Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü ve Seferberlik Kanunu, 3573 Sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerin Araştırılması Hakkında Kanun, 4342 Sayılı Mera Kanunu, 3621 Sayılı Kıyı Kanunu, 3872 Sayılı Çevre Kanunu, 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu, 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 2560 Sayılı İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü Kurulu ve Görevleri Hakkında Kanun gibi çok sayıda yasada değişiklikler getirmektedir.

Bu değişikliklerin hepsi maden işletmeciliğinin ilgili alanlardaki sınırlarını ortadan kaldırarak yasal denetimi yok edecektir.

Madencilik faaliyetlerini çevrenin korunmasına yönelik yasal düzenlemelerden uzak tutma anlayışının dünyadaki gelişmelere bütünü ile aykırı olduğu açıktır. Hazırlanan tasarı, madencilik sektörünün çevreye ilişkin yükümlülüklerinden hiçbir zaman kaçınmak istemeyeceği gerçeğini göz ardı etmektedir. Çevre olgusu göz ardı edilerek yapılacak

madencilik, her şeyden önce madencilik sektörünün kendisine zarar verecektir. Bu itibarla, madencilik sektörünün, doğal, tarihi ve kültürel çevrenin korunmasına yönelik yasal düzenlemelerin ortadan kaldırılması talebi bulunmamalıdır. Her ne pahasına olursa olsun yapılacak madencilik faaliyeti ne sektörün gelişimine ne ülkemizin kalkınmasına, ne de halkımızın refah düzeyinin yükseltilmesine hiçbir katkı sağlamayacaktır. Maden Kanunu, ulusal ekonomiyi destekleyen ama aynı zamanda çevreyi ve toplumsal mirası da koruyan bir anlayışla tasarlanmalıdır.

Genel olarak bakıldığında, ülkemiz madencilik sektörünün istenilen düzeyde gelişmemiş olmasının nedeni mevcut Maden Kanunu değildir. Diğer pek çok alanda olduğu gibi madencilik alanında da yol alamayışımızın belirgin nedenleri arasında; stratejik öngörüyle insan kaynakları planlamasını da göz önüne alan ulusal kalkınma modellerinin bir türlü geliştirilemeyip uluslararası finans kuruluşlarının güdümünde ekonomik ve sosyal politikaların uygulanmaya çalışılması, özellikle son yirmi yılda planlama düşüncesinin tamamen bir kenara bırakılması, ekonominin sanayileşme ve yatırım artışlarına dayalı dengeli bir yapıya kavuşturulamaması, sanayileşmenin olmazsa olmaz koşulu olan teknoloji üretimini sağlamak amacıyla geliştirilmesi ve uygulanması gereken ulusal bilim ve teknoloji politikalarımızın olmayışı, yönetsel yapılardaki verimsizlik, yolsuzluk ve yozlaşma bulunmaktadır. Sorunların yanlış tespit edilmesinin, doğru olmayan çözüm arayışlarına ve dolayısıyla yeni sorun alanlarına yol açması kaçınılmazdır.

Bu çerçevede, Maden Kanunu'nda yapılması gündemde olan değişikliklerin sektörün gelişimine önemli boyutlarda katkı yapmasının beklenmesini aşırı bir iyimserlik olarak görüyoruz.

TMMOB, söz konusu çabaların, ancak, tanımlanan belirli ilkeler çerçevesinde ortaya konacak "Ulusal Madencilik Politikası" temelinde başarılı olabileceğine inanmaktadır. Bu çerçevede Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, insanı ve insan emeğini merkeze koyan, bir yandan madencilik faaliyetlerinde kamunun etkin gözetim ve denetimini sağlarken, diğer taraftan söz konusu faaliyetlerin çevre ve ekosistemlerin korunmasını da gözetken, temel olarak ekonomik kalkınmaya ve yoksulluğun azaltılarak gelir dağılımının düzeltilmesi hedeflerine yönlendirilen bir "ulusal madencilik politikası" oluşturmanın, gerek toplumun yararı gerekse madencilik sektörünün gelişimi bakımından son derece büyük önem taşıdığı görüşündedir.

Yukarıda sıralanan hedeflere yönelik oluşturulacak bir Maden Kanunu'nun dayanması gereken en temel ilkeler aşağıda sıralanmaktadır:

1) Her tür ekonomik faaliyette olduğu gibi madencilik faaliyetlerinde de amaç, insanın refah ve mutluluğudur. İnsan onuruna ve emeğine saygı, madencilik faaliyetlerinin planlanma ve uygulanmasında da hareket noktası olmalıdır. Kamu yararı öncelikli olarak göz önünde tutulmalıdır.

2) Madencilik sektörünün geliştirilmesine yönelik oluşturulacak tüm amaç ve hedefler ile uygulamalar, herşeyden önce bilimsel ve teknik temeller üzerinde geliştirilmeli, bilimsel bilgi ile desteklenmeyen söylem ya da tasarımlardan uzak durulmalıdır.

3) Madencilik sektörünün tüm alt sektörlerinde üretim arttırılmalıdır. Ancak, söz konusu üretimin hedefi ucuz hammadde ihracı değil, ülkemizdeki sanayi sektörleri ve ileri, uç ürün eldesine yönelik olmalıdır. Madencilik sektörünün ülke kalkınmasındaki kritik önemi, fazla miktarlarda üretilip yurt dışına satılarak döviz elde edilmesinde değil, ancak, yerli sanayiye düşük maliyette ve kaliteli girdi sağlamasındadır. Bu çerçevede, madencilik sektörünün planlanmasında ülke sanayi sektörleri ile entegrasyon ön planda tutulmalıdır.

4) Ülkemizin ihtiyacı olan enerjinin, yerli maden kaynaklarımızdan karşılanması öncelikli hedef olmalıdır. Sanayinin ihtiyacı olan ucuz enerji üretiminin sağlanması, bu enerjinin sürekli ve güvenilir olması bakımından, yerli maden kaynaklarımızın kullanılması kaçınılmaz bir gerekliliktir. Elektrik enerjisi arz-talep dengesinin sorunsuz

sürdürülebilmesi için, yerli maden kaynaklarımıza öncelik veren, akılcı bir enerji politikası zaman kaybedilmeden oluşturulmalıdır. Özellikle son yıllarda başta doğalgaz olmak üzere yabancı kaynaklara bağımlı hale getirilen enerji, yenilenebilir ve yerli kaynaklara örneğin yerli kömüre dayalı termik santrallerin hızla kurulmasıyla dışa bağımlılıktan kurtulacaktır.

5) Madencilik faaliyetlerinde, ülkemizin doğal sermayesini göz önünde bulunduran bir fayda/maliyet kıyaslaması her aşamada yapılmalıdır. Yer altı doğal kaynaklarının işletilmesinde, yatağın en değerli kısmı alınarak kalan bölümünün bir daha çıkarılmayacak şekilde yeraltında bırakılmasına izin verilmemelidir.

6) Maden aramaları uzun yıllardır ihmal edilmiştir. Aramalarla ilgili etkin yasal ve yönetsel yapıların hızla tesisi ve çağdaş teknolojilerin kullanıldığı arama faaliyetlerinin, kamu denetiminde ve mutlaka rasyonel bir stratejik plan çerçevesinde yürütülmesi gerekmektedir. Söz konusu planlamaların ve arama faaliyetlerinin altyapısı Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü'nce yapılmalıdır. Diğer kamu ya da özel kurum ve kuruluşlarca yapılacak aramalar, MTA tarafından söz konusu planlamalar çerçevesinde yönlendirilmeli ve denetlenmelidir. MTA'nın bütçesinin %85'i personel, %10'u cari, %5'i ancak maden aramalarına ayrılmaktadır. Tıpkı 1970'lerde 80'lerde olduğu gibi MTA'nın bütçesinin büyük bölümü maden aramalarına yönlendirilmelidir. Bilinen rezervlerin tamamen tüketilmesi önlenmeli, belirlenecek stratejik miktarlarda rezerv elde tutulmalıdır.

7) Madencilik sektöründe aramadan uç ürüne kadar her aşamada ileri teknoloji kullanımı amaçlanmalıdır. Üretim ve kaynak performansının iyileştirilmesine ve yeni ürünlerin elde edilmesine yönelik olarak yeni gelişen teknolojilerin kullanımı, bu sektörün ülke kalkınmasına katkısı bakımından kritik önemdedir. Bu nedenle sektörde yüksek teknoloji kullanımı ve üretilmesine yönelik araştırma-geliştirme çalışmalarına öncelik verilmelidir. İleri üretim teknolojilerinin geliştirilmesi ve kullanımı, daha temiz ve daha etkin madencilik süreç ve ürünlerinin temini bakımından önkoşuldur.

8) Gelişmiş teknoloji kullanımı ve yeni madencilik teknolojilerinin geliştirilmesi, sektöre önemli katkılar yapacak yeni olanaklar yaratacaktır. Bu çerçevede söz konusu teknolojilere uyum sağlayacak ve bunları kullanabilecek iyi eğitilmiş işgücünün varlığı önemlidir. Sektörde teknik eleman istihdamının süratle artırılması, genel verimliliğin artışı bakımından son derece önemlidir. Madencilik faaliyetinin her aşamasında, bilim ve mühendislik normlarına uyulmalı ve ilgili mühendislik disiplinlerinin varlığı zorunlu olmalıdır. Madencilik sektöründeki eğitim ve öğretim konusunun yeniden ele alınması ve sektörün gereksinim ve beklentilerinin yansıtılması gerekmektedir.

9) Ülkemiz madencilik sektörünün en önemli darboğazlarından biri, gerek kamu gerekse de özel kuruluşlardaki yönetsel yapıların verimsizliğidir. Bu yapıların verimliliğine yönelik çalışmalar, madencilik sektörünün gelişimi bakımından son derece önemlidir. Söz konusu yapılarda hesap verilebilirlik ve şeffaflık mutlaka sağlanmalıdır.

10) Sektörde pazar araştırması kavramı gelişmemiştir. Bu konunun kapsamlı bir çerçevede yeniden ele alınması, gerek mevcut gerekse gelişen pazarların yakından takip edilerek değişikliklere uygun stratejilerin belirlenmesi gerekmektedir.

11) Çevre faktörü göz ardı edilerek madencilik faaliyetlerinin yürütülmesi, içinde bulunduğumuz yüzyılda mümkün değildir. Sürdürülebilir kalkınma kavramı içerisinde ya madencilik ya çevre dayatması bulunmamaktadır. Madenciliğin çevreye etkilerini yadsımak mümkün değildir. Ancak, madencilik sektöründe, çevre dostu teknoloji ve yöntemlerin kullanılması, madencilik süreçlerinde ya da sonrasında çevrenin korunmasına ya da yenilenmesine yönelik önlemlerin alınması, sektörün gelişimini engellemeyecek, aksine genel anlamda sektörün gelişimine yönelik katkıyı yapacaktır.

12) Madencilik sektöründe iş güvenliği ve işçi sağlığı önlemleri artırılarak sürdürülmelidir.

13) Madencilik sektöründe, toplumu eğitme ve bilgilendirme gereksinimi hızla artmıştır. Madencilik sektörünün ülke kalkınması ve toplumların gelişmesindeki önemi konusunda kamuoyu bilgilendirilmelidir. Toplumun, bir istihdam alanı ve gelir kaynağı olarak madenciliğin önemi hakkında eğitilmesi, sektörün gelişmesi bakımından son derece önemlidir.

14) Yerel halkın onayını almamış hiçbir ekonomik girişimin ülkeye yarar getirmesi beklenemez. Madencilik sektörüne ilişkin karar süreçlerine ilgili yöre halkının da katılımı sağlanmalıdır.

15) Toplumsal, ekonomik ve çevresel bakımdan sürdürülebilir bir madencilik sektörünün gelişimi; devlet, sektörde faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlar, meslek örgütleri, demokratik kitle örgütleri ve sendikaların yapıcı işbirliği ile mümkündür. Söz konusu tarafların doğrudan katılımları olmaksızın hazırlanacak herhangi bir sektör planının ya da plan uygulamasının başarılı olması mümkün görülmemektedir.

Bu ilkelerin ve anlayışın, ya yeni bir tasarıya ya da yasalaşma sürecindeki tasarıya yansıtılması zorunludur. Milyonlarca yılda oluşan madenlerimiz halkımızın malıdır, halkımızın çıkarları göz önünde tutularak tarihi ve kültürel varlıklarımız ve doğal dengeyi gözeterek bilimin ve teknolojinin eriştiği düzeye uygun olarak, diğer doğal kaynakların da değerlendirilmesine olanak sağlayacak biçimde işlenmelidir. Kısa vadeli parasal kaynak arayışlarına feda edilmesi, kuralsız ve hızla tüketilmesi kabul edilemez. Çünkü yerlerine yenisini koymamız mümkün değildir.